Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Valmistelija: Tutkija Mari Annala
Luontoratkaisut/Sisävesien luonto

17.10.2024 SYKE/2024/2002

Eduskunnan ympäristövaliokunta
ymv@eduskunta.fi

Julkinen

Viite: Ympäristövaliokunta tiistai 8.10.2024 klo. 10:00 Asiantuntijapyyntö
Asia: Julkinen kuuleminen Pienvesien ja uhanalaisten lajien suojelu ja metsien käyttö

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua pienvesien ja lajien suojelusta ja metsien käytöstä.

Pienvedet ovat osa vesistöverkostoa ja valuma-aluetta. Siksi pirstaleinen suojelu ei ole ekologisesti tehokasta eikä kustannustehokasta. Pienvesiä on määrällisesti paljon, mutta niiden tila on erittäin heikko Lapin eteläpuolella. Pienvesien paikkatietoaineistot ja tilan seuranta eivät ole kattavia ja varsinkin lähteiden tilannekuva perustuu laajalti asiantuntija-arvioihin. Pienvedet sijaitsevat pääosin metsätalousmailla ja siksi metsätaloustoimilla on suuri vaikutus niiden tilaan. Metsätalous vaikuttaa kielteisesti pienvesien tilaan muuttamalla rantametsien rakennepiirteitä ja heikentämällä veden ja pohjaelinympäristön laatua. Ojituksista tuleva kiintoainekuorma ja rantametsien hakkuut ovat pääuhkatekijöitä pienvesien tilan kehitykselle metsätalousmailla.

Pienvesiympäristöjen maankäyttöä sääntteleviä lakeja on useita, mutta tärkeimmät niistä ovat vesilaki, metsälaki ja luonnonsuojelulaki. Laissa ei kuitenkaan säännellä pienvesien lähiympäristön maankäyttöä, eli suojavyöhykkeiden jättämistä – lukuun ottamatta metsälakia, joka turvaa tietyt ekologiset rakennepiirteet omaavat pienvesien rantametsät pienialaisesti. Vesilaissa kunnostusojitukseen vaaditaan poikkeuslupa, mikäli hankkeen katsotaan vaarantavan purojen tai erityisesti suojeltavien pienvesien luonnontilan. Luonnontilan vaarantamiskieltoa on kuitenkin vaikea valvoa, sillä kumulatiivisten ojitusten vaikutusten arviointiin ei ole olemassa työkaluja. Luonnonsuojelulaissa puolestaan määrätään luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteista ja keinoista koskien tiettyjä lajeja ja luontotyyppejä sekä lajien elinympäristöjä, mutta siinäkään ei suoraan määritellä suojavyöhykkeiden rajauksia.

Suomessa suojavyöhykkeiden jättämistä ohjaavat toistaiseksi lähinnä metsäsertifikaatit. Sertifikaattien suojavyöhykekriteerien ansioista pienvesillä on yleensä jonkinlainen suojavyöhyke, mutta kriteerit eivät ole ekologisesti kattavia, eivätkä ne siten ole riittäviä turvaamaan pienvesien tilaa ja lajistoarvoja metsätalouden vaikutuksilta. Lisäksi sertifikaatteihin liittyminen on vapaaehtoista, eikä niiden noudattaminen siten ole sitovaa. Pienvesien suojavyöhykkeiden vähimmäisvaatimusten lakisääteinen määritteleminen olisikin iso parannus pienvesien tilan turvaamiseen. Koska pienvesien luontoarvoissa ja tyypeissä (esim. rannan kaltevuus, maaperätyyppi) on vaihtelua, voisi suojavyöhykkeiden rajausten ja maankäytön käytännön ohjeistuksissa ottaa huomioon erityyppiset kohteet. Suojavyöhykkeillä ei tulisi sallia ojien kaivamista tai kunnostusojitusta.

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Tällä hetkellä kunnostusojitukset ovat suurin pienvesien tilaa heikentävä tekijä. Kunnostusojitusten kumulatiivisten vaikutusten arviointiin tarvitaan työkaluja. Vesiluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tarvittaisiin systemaattinen muutos metsätalouteen ojitusten haitallisten vaikutusten: esimerkiksi jatkuvapeitteistä metsänkasvatusta turvemaille ja pienvesien lähiympäristöihin.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet: Luontoratkaisujen yksikön johtaja Aino Juslén, Yhteiskunnan muutoksen yksikön johtaja Riikka Paloniemi, viestintäjohtaja Kirsi Norros, viestintäasiantuntija Katri Haatainen ja tutkija Katriina Könönen

Jakelu	ymv@eduskunta.fi, marja.ekroos@eduskunta.fi
Kopio	kirjaamo@syke.fi

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Asiakirja: **SYKE/2024/2002-1 Kirjallinen lausunto: Julkinen kuuleminen Pienvesien ja uhanalaisten lajien suojelu ja metsien käyttö**

Seuraavat henkilöt (organisaationimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä) ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti. / Följande personer (i bokstavsordning efter organisationens namn) har undertecknat detta dokument elektroniskt. / This document has been electronically signed by the following persons (in alphabetical order according to their organization's name):

Leif Schulman, Suomen ympäristökeskus
Mari Annala, Suomen ympäristökeskus, sisävesien luonto

Signed By:Mari Annala
Signed at:2024-10-17 11:29:34 +02:00
Reason:I approve this document

Signed By:Leif Schulman
Signed at:2024-10-17 12:40:41 +03:00
Reason:I approve this document

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**